

שבטיות ומחנאות בעם ישראל

מי¹ מביניכם זוכר את נאום הצ'חצ'חים? הנאום המטופש שהכריע בחירות בישראל?

זה היה במערכת הבחירות של שנת 1981. שחקן מפורסם עלה על הבמה בכיכר מלכי ישראל ונאם את "נאום הצ'חצ'חים", בו זילזל ביוצאי עדות המזרח ובתרומה שלהם ללחימה בצבא.

למחרת בערב, עלה מנחם בגין על אותה במה והשיב לו בסיפור מרטיט: שנה לפני קום המדינה, עצרו הבריטים שני לוחמי מחתרות בשם "משה ברזני" ו"מאיר פיינשטיין" וגזרו עליהם עונש מות בתליה. ברזני היה עולה עיראקי ממוצא כורדי ופיינשטיין היה בן משפחה אשכנזית מליטא.

שני הבחורים החליטו לנקום בבריטים, והבריחו רימון לתוך הכלא בתכנית לפוצץ אותו רגע לפני התליה וכך יפגעו (בעצמם ו)בתליינים הבריטים. הם החביאו את הרימון בתוך קליפות תפוז והכל היה מוכן לביצוע. ברגע האחרון נודע להם כי "הרב גולדמן", רב בתי הכלא הבריטים, מתכוון ללוות אותם עד עמוד התליה כדי להיות איתם ברגעיהם האחרונים. הם היו מוכרחים לשנות את התכנית ולפני שבאו לקחת אותם, הצמידו את הרימון אל החזה, התחבקו בכל הכח והתפוצצו יחד.

מנחם בגין סיים את הסיפור בפאתוס הנודע: "אשכנזים? עיראקים? יהודים! אחים! לוחמים!".

השאיפה של כל אדם הגון היא, לבטל את המפלגות והמחנות בעם ישראל ולהיות "עם אחד – לב אחד". כך בדיוק אומרים חז"ל על ההכנה של בני ישראל למעמד הנשגב של מתן תורה, כי הם חנו למרגלות ההר "כאיש אחד בלב אחד".

ובכל זאת, באה התורה בפרשת השבוע ועושה לכאורה את ההיפך הגמור. כל פרשת במדבר, מהמילה הראשונה עד האחרונה, היא חלוקה ופירוק של עם ישראל למחנות, שבטים ותתי משפחות.

הפרשה מתחילה עם סיפור ספירת העם, וכאן יורדת התורה לפרטים ומונה כמה אנשים היו בכל שבט בפני עצמו. אחר כך עוברת לתאר את סדר החניה במדבר ומדגישה כי כל שבט חנה לבדו והיה לו דגל משלו שביטא את הייחודיות שלו. החלק האחרון בפרשה עובר אל שבט לוי ומפרק אותו למשפחות ותתי משפחות עם התפקידים שהוטלו על כל משפחה בנשיאת המשכן.

והקורא עומד ותמה: למה אי אפשר להיות עם אחד – "עם ישראל" – ללא החלוקה הסטיגמטית של שבטים, מחנות ומשפחות?²

במיוחד, שהחלוקה השבטית איננה מסתיימת בדור המדבר, אלא בכל הדורות יהודים מחולקים לעדות ומגזרים: יש סידור ספרדי וסידור אשכנזי, סידור חסידי וליטאי וכו'. ובכל שאלה הלכתית יש כמה דעות וכמה מנהגים, והשאלה מציקה: מאיפה זה בא ולמה זה טוב?

א. ספר "במדבר", הספר הרביעי בין חומשי התורה שאותו מתחילים השבוע, הוא ספר ייחודי בין חומשי התורה. כשמו כן הוא, הספר עוסק בחיי בני ישראל במדבר ובקורות אותם באותן שנים מיוחדות. הספר מצווה מעט מצוות באופן יחסי, ועיקרו הוא סיפור החיים במדבר הגדול.

¹ פתיחה חילופית לתושבי חו"ל: אפשר לפתוח עם הבדיחה על אותו יהודי שהגיע לאי בודד, והיה בטוח שאין שם יהודים. לבסוף הוא מצא יהודי אחד, שהראה לו כי יש כאן שני בתי כנסת. למה שניים אם אתה לבד כאן? "אחד אני נכנס להתפלל ואחד אני בחיים לא נכנס אליו"...

² מדיניות ה"אינטגרציה": בשנים הראשונות של המדינה, קבעו בחוק את מדיניות האינטגרציה, שבה יש חינוך משותף וחובות זהים לכל אזרחי ישראל, ולכן אסרו להקים בתי ספר מגזריים לעדות וקהילות נפרדות.

אם נעמיק את המבט לתוך פרשיות החומש, נוכל לחלק אותן לשתיים: 5 הפרשיות הראשונות (במדבר-קורח) מתארות את הקורה איתם בשנה הראשונה במדבר, מיציאת מצרים עד חטא המרגלים וקורח, ואילו 5 הפרשיות האחרונות (חוקת-מסעי) מתארות את הקורה בשנה האחרונה במדבר, שנת הארבעים, שבה הם התקרבו אל הארץ ולחמו מול עמי המדבר.

1. אברנאל, הקדמה לספר במדבר: בא הספר הרביעי לספר סדר הנהגת העם, איך היה במדבר במסעיהם וחנייתם וכל התלאה אשר מצאתם בדרך, והסיבה אשר בעבורה נתעכבו במדבר ארבעים שנה עד תום כל הדור היוצאים ממצרים. אמנם עשרה הסדרים [פרשיות] יתחלקו לשני חלקים: החלק הראשון בחמשת הסדרים הראשונים (במדבר-קורח) הוא סיפור כל תלאותיהם בהיותם במדבר, והחלק השני בחמשת הסדרים הנשארים (חוקת-מסעי), יספר מה שקרה להם מהמלחמות משהגיעו אל ארץ נושבת.

עוד נתון מעניין ביחס לספר במדבר: מתחילים לקרוא אותו תמיד **לקראת מתן תורה**. פרשת במדבר נקראת בדרך כלל בשבת שקודם חג השבועות (ולעתים פרשת נשא נקראת לפני החג).

מהו התפקיד של ה"מדבר" בהכנות שלנו למעמד החשוב מכל – מתן תורה?

תנחומא חקת כא: למה ניתנה במדבר? שאילו ניתנה להם בארץ, היה שבט שניתנה בתחמו, מתדיין ואומר: אני קודם בה! לכן ניתנה במדבר, שיהיו הכל שווין בה.

המדרש אומר יסוד חשוב: אילו היתה ניתנת התורה בתל אביב, היו התל אביבים טוענים שהתורה שייכת להם, ואילו ניתנה בפריפריה, היו טוענים שהיא שייכת להם. לכן התורה ניתנה במקום הפקר, כדי לומר שהיא שייכת לכולם. לא לעשירים ולא לעניים, לא לתלמידי חכמים ולא לעמי ארצות, אלא כל יהודי יכול ללמוד תורה ולדבוק בה.

כך מספר המדרש סיפור נפלא (ויקרא רבה ט, ג): רבי ינאי הלך בדרך וראה אדם מכובד לפניו. חשב רבי ינאי שהאיש תלמיד חכם והזמין אותו לאכול אצלו. אחרי שהאכיל והשקה אותו, שאל אותו רבי ינאי במקרא ולא ידע, במשנה ולא ידע, באגדה ולא ידע כלום. התאכזב רבי ינאי מהאורח שאכל על חשבונו וביקש ממנו להרים את הכוס ולומר אחריו: כלב אכל את פיתו של רבי ינאי!

קם האורח, תפס את רבי ינאי וצעק: למה אתה מונע ממני את ירושתי? פעם עברתי ליד בית הספר ושמעתי התלמידים אומרים: "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" - התורה היא ירושה ל"קהלת יעקב" ולא ל"קהילת ינאי", ולמה אתה מונע ממני את ירושתי? קם רבי ינאי וביקש מחילה...

אם כן, סמיכות ענין ה"מדבר" למתן תורה, באה להדגיש את השייכות של התורה לכלל ישראל.

וכעת, אחרי הכותרת החיובית והמאחדת הזאת, אנו נכנסים אל הפרשה עצמה ומגלים לכאורה את ההיפך הגמור: את הפירוק של עם ישראל לשבטים ולמחנות.

ב. הפרשה מתחילה עם המצוה למנות את עם ישראל: ה' ציווה את משה לקחת את אהרן ואת כל שנים עשר הנשיאים ולעבור אוהל אחרי אוהל ולספור את האנשים הגרים בו. רש"י מבאר כי היה זה ביטוי חביבות לעם ישראל, שה' מונה אותם ומתעסק איתם, כמו אדם המונה חפץ יקר וחשוב אצלו.

התורה מדגישה שוב ושוב כי המנין לא היה כללי לכל העם, אלא כל שבט נמנה לפרטיו, ולכן התורה מציגה את סכום האנשים של כל שבט בפני עצמו. זה כמובן דבר מפתיע כי הדבר החשוב הוא, לדעת את השורה התחתונה, כמה יש בסך הכל, ובכל זאת, התורה מאריכה ומונה כל שבט בפני עצמו.

איך בדיוק ערכו את המיפקד ומנו את כל שבט ושבט? יש בתורה דיוק מעניין בכך:

2. לבני שמעון ... פקדיהם למטה שמעון תשעה וחמשים אלף ושלוש מאות. לבני גד ... פקדיהם למטה גד חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים. בני נפתלי ... פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות.

המנין בכל השבטים מתחיל באות ל – "לבני שמעון וגו'", חוץ מהשבט האחרון שנמנה בתורה, שבט נפתלי, שבו התורה כותבת "בני" בלי ל'.

האריז"ל לומד מכך [והרבי הורה בשיחת במדבר תשמ"ז לפרסם את הפירוש הזה, כדי להביא לידי מודעות את תורת האריז"ל], כי סדר המפקד היה כזה: עורכי המפקד עברו בין השבטים ורשמו כל אדם ולאיזה שבט הוא שייך. אחר כך לקחו פנקס נפרד לכל שבט והיו מקריאים אליו מהרשימה הכללית: שמוליק לשבט שמעון, נחום לשבט בנימין וכו'. ולכן היו צריכים לומר "לבני שמעון" וכו', כדי להעביר אותו לפנקס שלו.

אולם אחרי שסיימו את כל השבטים ונשאר רק השבט האחרון, נפתלי, לא היו צריכים להעביר אותו לפנקס נוסף, אלא פשוט ספרו מהפנקס המקורי ואמרו רק "בני" נפתלי.

לקוטי תורה להאריז"ל פרשתנו: כשרצו למנות את ישראל, היו הולכים וסובבים את כל מחנה ישראל ... וכותבים בפנקס סדר השמות פלוני בן פלוני לשבט פלוני. אח"כ ... צריך לעשות חילוק אחר ולהוציא מספר כל שבט ושבט בגליון לבד, ואז היו מתחילים בפנקס הראשון ואמרו פב"פ תכתבו אותו לשבט פלוני ... וכשנשלמו כל הי"א ולא נשאר רק שבט אחד שהוא שבט נפתלי, לא היו צריכים לחזור ולהוציא בכתב [פנקס] אחר ... ולכן היו מונים אותו במקומו ואומרים בני נפתלי.

אחרי המנין המפורט, התורה עוברת אל סדר החניה במדבר ושוב מדגישה את אותה ההדגשה: הם לא גרו כולם יחד, מעורבים זה בזה, אלא חנו לפי שבטים. יתירה מכך: לכל שבט היה דגל משלו, שהיה מונף מעל מקום החניה ומבטא את גאות היחידה של השבט.

סדר החניה במדבר היה מיוחד במינו: המשכן עמד באמצע, מסביבו חנו משפחות הלויים, ומסביבם חנו במעגל החיצוני כל עם ישראל. כל צד היה מכונה בשם "מחנה" וחנו בו שלושה שבטים. ביחד בכל ארבעת הצדדים - המחנות, חנו כל 12 השבטים עם הדגלים מעליהם.

איש על דגלו באתת לבית אבותם יחנו בני ישראל ... החנים קדמה מזרחה, דגל מחנה יהודה לצבאתם ... והחנים עליו מטה יששכר ... ומטה זבולון. דגל מחנה ראובן תימנה [דרומה] ... והחנים עליו מטה שמעון ... ומטה גד. דגל מחנה אפרים ימה [מערבה] ... ועליו מטה מנשה ... ומטה בנימין. דגל מחנה דן צפנה ... והחנים עליו מטה אשר ומטה נפתלי.

אם כן, עם ישראל היה מחולק לארבע מחנות, ויתירה מכך: כל שבט ושבט היה מזוהה בדגל משלו:

במדבר רבה ב, ז: סימנים היו לכל נשיא, מפה [בד] ו[עליו] צבע כצבע האבנים הטובות שהיו על לבו של אהרן [על אבני השבטים בחושן] ... ראובן אבנו אודם ומפה שלו צבועה אדום ומצויירים עליה דודאים. שמעון אבנו פטדה ומפה שלו צבועה ירוק ומצויר עליו שכם וכו'.

וכאן הלומד תמה, למה זה חשוב? מדוע לא מספיק לקבוע "דגל עם ישראל" אחד ויחיד לכל העם?

ולמען האמת, השאלה הרבה יותר גדולה. כי החלוקה השבטית, לא תמה במדבר, אלא נמשכה ותימשך בעזה"ש בכל הדורות. הנה כמה ביטויים מרתקים לכך:

3 א. במדבר לו, ח: וכל בת ירשת נחלה ממוטות בני ישראל, לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה, למען ירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו.

התורה מצווה כאן ציווי מדהים: אשה שאין לה אחים (כמו בנות צלפחד) ולכן היא יורשת נחלה – תינשא רק לבני השבט שלה, כדי שבעלה או הילדים השייכים לשבט אחר, לא יתערבו בנחלה השייכת לשבט שלה.

יתירה מכך: לפי זה מבאר הרד"ק, מה שיפתח הגלעדי כונה בנביא בשם "בן אשה זונה", שאין הכוונה שהיא זנתה כפשוטו חלילה, אלא שאמא שלו העיזה 'לזנות' ולהתחתן עם בן שבט אחר.

תרגום, הובא ברד"ק שופטים יא,א: חק היה בישראל מזמן קדום שלא תסוב נחלה משבט לשבט ... וכאשר אשה חשקה נפשה באיש שאינו ממשפחת בית אביה, היתה יוצאת בלא נחלה, והיו האנשים קוראים אותה 'פונדקית' [היינו זונה] לפי שאוהבת איש שלא משבטה.

באופו אופן מבארת הגמרא (באחד הטעמים), את העובדה ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב". שכן באותו יום, החליטו חז"ל לבטל את איסור הנישואין בין השבטים והתירו להם לבוא זה בזה. (חז"ל למדו זאת מתוך דיוק בלשון הכתוב, שהאיסור היה רק לדור המדבר ולא הלאה).

תענית ל,ב: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ... **שהותרו שבטים לבוא זה בזה.** מהיכן למדו? שנאמר: **'זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד'** – לא יהיה הדבר נוהג אלא בדור זה.

ב. עוד אומרת הגמרא, שבעיר שהיו בה נחלות משותפות לשני שבטים, היו מקימים בה **שני בתי דין** וכל בית דין היה דן את בני שבטו.

סנהדרין טז,ב: מנין שמעמידים שופטים לכל שבט ושבט? תלמוד לומר: שופטים לשבטיך.

ג. ואם מישהו חשב שהחלוקה השבטית קיימת רק בימי **הגלות** (כדי לשמר את המורשת ואחדות הקהילות וכו'), אנו מגלים את הדבר המדהים ביותר: גם לעתיד לבוא תהיה חלוקה שבטית.

הלכות מלכים להרמב"ם יב,ג: בימי המלך המשיח כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש ... שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני.

ויסוד הדברים הוא בדברי הנביא יחזקאל כי לעתיד לבוא יהיו **12 שערים לירושלים** וכל שבט ייכנס לעיר מהשער המיוחד שלו:

יחזקאל מח,לא: ושערי העיר [ירושלים] על שמות שבטי ישראל, שערים שלושה צפונה, שער ראובן אחד, שער יהודה אחד, שער לוי אחד וגו'.

והשאלה נתבעת ונזעקת: מה המסר העומד מאחורי החלוקה הזאת, שנתפסת כמו עידוד לפילוג?

ד. ביחס לחלוקה השבטית אצלנו בפרשה (עם המנין הנפרד והדגלים הייחודיים), אפשר לפרש בפשטות כי הדבר נעשה לשם **היערכות צבאית** למלחמת כיבוש הארץ.

לפי התכנית המקורית (שלפני חטא המרגלים), הם עמדו אז חדשים ספורים לפני הכניסה לארץ ולכן כל הפעולות המנויות בפרשה, נועדו לבנות אותם כצבא בנוי ומגובש. זאת הסיבה שהתורה מבקשת למנות רק את הגברים מגיל 20 עד 60, שהם "כל יוצא צבא בישראל".

לפי זה מבאר האברבנאל גם את פשר החלוקה לדגלים ולמחנות, ואת העובדה שמחנה יהודה עמד ראשון ומחנה דן אחרון, כיון שהכל היה חלק מהתכנון הצבאי האסטרטגי על כיבוש הארץ.

רשב"ם א,ב: שאו את ראש כל עדת בני ישראל – לפי שמעתה צריכים ללכת לארץ ישראל ובני עשרים ראויים לצאת לצבא המלחמה ... לכן ציוה הקב"ה בתחילת חודש זה למנותם.

אברבנאל במדבר ב: הסכנה היותר גדולה במלחמה היא בפני המחנה הקדמי כי שם יבוא האויב להילחם ... ולכן היה לצד מזרח דגל מחנה יהודה ועמו יששכר וזבולון שהיו עולים פקודיהם 186,400 ... והסכנה אחריה היא באחרית המחנה כי אולי יבוא האויב משם ויזנב כל הנחשלים ... ומפני זה הושם דגל מחנה דן באחרונה ... מאסף לכל המחנות, לפי שהיו להם יותר מכל הדגלים זולת יהודה.

אמנם, אף שהדברים מבארים את האמור בפרשתנו, אין הם מספקים ביאור לך, שהחלוקה השבטית נמשכה בכל הדורות ותבוא לידי ביטוי אף בגאולה העתידה.

ברור, איפוא, שיש כאן דבר מהותי יותר, הנוגע לבסיס קיומו של העם.

אנו רוצים להציג ביאור חסידי, החוזר על עצמו בשיחות רבות של הרבי. ניכנס לענין עם סיפור חסידי:

שמואל היה חסיד ותיק של האדמו"ר מקוצק, הוא נמנה על משפחה מכובדת וותיקה בחסידות והיה בעצמו תלמיד חכם מוכר. פעם נכנס ליחידות אצל האדמו"ר מקוצק ופרץ בבכי. הוא סיפר כי כל חייו השתנו בזמן האחרון והוא אינו יודע מה עליו לעשות.

במשך עשרים שנה הוא ישב ולמד תורה במסירות, כאשר חותנו העשיר החזיק אותו על חשבון. אולם לפני חצי שנה, חותנו מת וכל עול העסקים נפל עליו. אכן הוא מצליח מאוד ב"ה בניהול הביזנס, אבל הוא טרוד כולו בעניני העסק ואינו מצליח ללמוד יותר מפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית. כעת הוא מירר בבכי, שהוא אינו מזהה את עצמו ואת המקום אליו נפל.

הרבי הביט בו בחיך וביטל את ההיסטריה: תראה שמואל, אמנם הפסדת את מצות לימוד תורה, אבל הרווחת הרבה מצוות אחרות. עכשיו אתה יכול לתת צדקה, להעניק הלוואות של גמילות חסד ולקיים את כל המצוות הכרוכות במסחר ביושר. מנין לך שהדבר גורם פחות נחת רוח למעלה?

אנחנו שונים זה מזה. זאת עובדה, שבקרב בני ישראל יש כל מיני טיפוסים: אחד אוהב ללמוד והשני אוהב דווקא לסחור. וכאן עשויה לעלות המחשבה כי כולם צריכים לעשות אותו הדבר: יהיה מי שיטען מצד אחד כי כולם צריכים ללמוד ויהיה מי שיטען מצד אחר כי כולם צריכים לשלב תורה עם דרך ארץ.

זה בדיוק המסר של השבטיות: אנחנו שונים זה מזה – וכך בדיוק צריך להיות. עם ישראל צריך את כל הפסיפס הרחב, של ידענים ושל סוחרים, של אנשי רוח ושל אנשי גשם, של אנשי תיאוריה ושל אנשי מעשה. ה' אינו אוהב את לומדי התורה, יותר ממה שאוהב את הסוחרים ואינו אוהב את הסוחרים יותר ממה שאוהב את לומדי התורה. כולם חיוניים לצורך קיומו של העם הזה.

המצוה לשמר את השבטיות, היא קריאה לשמר את השונות בינינו. כלומר, את התכונות האישיות הייחודיות של כל אחד, כי רק ככה עם ישראל מגיע לשלימות האמיתית, של התורה עם דרך ארץ.

ניקח כדוגמה את שבטי לוי וזבולון: לוי סימל את התורניות המושלמת, שהרי בני השבט היו מסורים לחלוטין לרוחניות ולא עבדו אפילו רגע אחד, ואילו שבט זבולון סימל את החשיבות של בעלי העסקים.

יתירה מכך: ההבדל בין השבטים אינו מסתכם רק בין גשם לרוח, אלא גם בתוך התחום הרוחני של העבודת ה', שבט יששכר סימל את הלמדנות המעמיקה ואילו שבט דן, המאסף לכל המחנות, סימל את העבודה התמימה, מתוך ביטול וצניעות. מי חשוב יותר ביניהם? שניהם הכי חשובים.

שמעתי פעם סיפור משמעותי, מדודי זקני, הרה"ח וכו' משה סלונים: בתוקף תפקידו כמנהל ה"רשת", היה מזמין מדי ראש השנה, פקחים/מנהלים ממשרד החינוך להתארח אצלו בחג ולראות אווירה יהודית בכפר חב"ד. אולם בכל ראש השנה, כשהיה עוזב את "בית מנחם" עם האורחים, היה חולף בו צער על כך, שאינו נשאר להתפלל ערבית באריכות, כמנהג החסידים בלילה זה.

שנה אחת החליט שזהו. היתה לו שנה מתישה ובראש השנה השתא, הוא נשאר להתפלל בכוונה ובהעמקה. הוא סידר לאורחים שלו בתים אחרים בכפר והוא נשאר בבית הכנסת אחרי ערבית.

בית מנחם התרוקן, הוא פתח את הסידור והחל לחשוב על המילים, ופתאום ראה בני זוג עומדים בכניסה לבית הכנסת. הם נראו שונים בנוף הכללי והוא קם והתעניין בשלומם. הם סיפרו שעברו עם הרכב בכביש 44, בכניסה לכפר חב"ד ואמרו לעצמם, ניכנס לכפר לראות איך נראה שם ראש השנה... נו, כמובן שהוא סגר את הסידור והלך איתם הביתה.

"הבנתי, הוא סיים, שלכל יהודי יש את התפקיד שלו. יש שהתפקיד שלו הוא להתפלל ערבית באריכות, ואילו השליחות שלי היא לארח אנשים בסעודת ראש השנה..."

4. לקוטי שיחות חכ"ג/54: ידוע שההתחלקות של היהודים לשנים עשר שבטים, קשורה עם החילוק באופן שבו כל אחד משמש את קונו. היות שכל אחד מהם שונה במעשיו, כפי שבא לידי ביטוי בברכות השונות שקיבלו מיעקב אבינו, כך בהתאם לזה ישנם חילוקים בעבודה הרוחנית שלהם. עבודת ה' נחלקת ל-12 דרכים כלליות וכל שבט ושבט נושא את הדרך המיוחדת שלו בעבודת ה'.

כעת אנו יכולים להבין היטב את המשמעות של **הדגלים הנפרדים**: הם סימלו את **התכונות הייחודיות** של כל שבט. נחזור למקור מס' 2 ונראה את דברי המדרש על הצירים שהיו מצוירים על הדגלים, פתאום נשיב לב כי הם סימלו את **נקודות החוזק הייחודיות** של כל אחד מהשבטים.

על דגלו של ראובן, למשל, היו מצוירים ה"דודאים" שהביא ללאה, ומבואר במפרשים (ספורנו שם) שראובן הביא אותם מתוך **דאגה ללאה ולקיחת אחריות על המשפחה**, כיון שראה אותה מצטערת על כך שאינה נכנסת להריון ולכן הביא את הפרי הזה, שהיה גורם לפרייון. נמצא כי הציר הזה היה תזכורת עבור בני השבט אודות מידת האחריות הנדרשת מהם.

על דגלו של שמעון, לעומת זאת, צוירה העיר שכם, מה שהזכיר את **כח הקנאות** של השבט, שהיא תכונה חשובה ביותר במקרים מסוימים.

והנה נקודת הדברים מפורשת בדברי הרבי: **לקוטי שיחות חכ"ה/ה' 309 הע' 1**: מה שמצאנו ציורים דחיות טמאות על כמה מהדגלים דהשבטים [נחש אצל דן, זאב אצל בנימין], מבואר במדרש שם שכל ציור היה קשור עם **תכונות השבט**, ולכן היה **מוכרח** לשבט זה דווקא הציור דחיה מסוימת.

כעת אפשר להבין את הנושא הטעון ביותר: **נוסחי התפילה השונים** בעם ישראל. האריז"ל מסביר נקודה עצומה. בשמים ישנם 12 שערים וכל נוסח עובר דרך שער אחד. פירוש הדברים הוא, שנוסחי התפילה השונים הם בעצם **סגנונות ודרכים שונות** בפניה אל ה'. יש נוסחי תפילה מלאי פיוטים, הנאמרים מתוך שירה ורגש. יש נוסחי תפילה חסר פיוטים, הנאמרים מתוך לימוד ענייני, ויש נוסחי תפילה קבליים, המעוררים את נקודת הנשמה. מי הטוב ביניהם? כל שבט, צריך למצוא את שלו.

הקדמה לפרי עץ חיים: יש חילוקים בין אשכנזים ובין ספרדים, קטאלוניים ואיטליים וכיוצא בהם בסידורי התפילה ... והיה אומר מורי [האר"י], שיש יב שערים ברקיע כנגד יב שבטים, וכל אחד עולה תפלתו דרך שער אחד, והם השערים הנזכרים בשלהי ספר יחזקאל מח, לא [אודות שער העיר ירושלים לעתיד לבוא]. ואמר שודאי לא היו השערים ודרכי השערים שוין וכל אחד משונה מחבירו ולכן גם התפלות משונות. לכן כל אחד ראוי להחזיק כמנהג תפלתו, כי מי יודע אם הוא משבט ההוא ואין תפילתו עולה אלא ע"י שער ההוא. אך מה שהוא דינין מפורשין בתלמוד, זה שוה לכל השבטים.

[בקרב **קהל מתאים**, אפשר להוסיף את המשך הדברים, המובא בהקדמה ל"שער הכולל", שזאת הייחודיות של נוסח האר"י, שהוא נוסח אמצעי **הבלול והמתאים לכל הנוסחים** ולכן כל בני השבטים יכולים לצאת בו ידי חובה].

לסיום, אין מתאים לספר את הסיפור/משל שסיפר הרבי כמה פעמים על "הנשמות התועות", שאין עושות את התפקיד **המוטל עליהן** וזה הדבר שמביא לאיבוד זמן, אנרגיה ויצירה:

מעשה בגביר שנכנס לעיר עם העגלון שלו, חצי שעה לפני שבת. העגלון התקלח במהירות וצעד לבית הכנסת ואילו הגביר היה צריך להתלבש במיטב מחלצותיו, ועל כן יצא כמה דקות אחרי העגלון. בדיוק כשהוא יצא מהבית, ראה עגלה נכנסת לעיר ולרוע המזל, שוקעת בתוך בריכת בוץ. זה היה מראה נורא, לראות את בעל העגלה נתקע כך כמה דקות לפני שבת ונכמרו עליו רחמיו של הגביר.

הוא ניגש לעגלה והחל לסייע בהוצאתה מן הבוץ. אולם כיון שהוא גביר ואין לו כל מיומנות בסחיבת עגלה, המלאכה התארכה והוא התלכלך מאוד, ובקושי הם סיימו רגע לפני השקיעה. הגביר היה מלוכלך ומדוכך וכבר לא המשיך ללכת לבית הכנסת.

התפילה בבית הכנסת הסתיימה והעגלון רצה להזמין אורחים עניים לסעודת שבת בבית הגביר, אך כיון שהוא רק העגלון ולא הגביר, לא היתה לו סמכות לעשות זאת.

כעת, אמר הרבי, נתאר לעצמנו שהגביר היה הולך בזמן לבית הכנסת ואילו העגלון היה זה שמתעכב בבית. הרי אז היה פוגש את העגלה ומוציא אותה מהבוץ ברגע, והגביר היה פוגש את העניים ומזמין אותם הביתה. אולם כאשר הגביר עושה את המלאכה של העגלון, והעגלון עושה את של הגביר – ככה זה נראה...